

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ.

ГУЛИСТОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ.

“Умумий иқтисодиёт” кафедраси.

Минтақа ва маҳаллий хўжалик иқтисодиёти

ТАҚДИМОТ.

Марузачи: К.У.Рахматов

Амалиётчи: Халимжонов Д.

4-мавзу.Маҳаллий ўз-ўзини бошқариш, унинг иқтисодий ва молявий асослари

Режа:

1.Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш туғрисидаги қонун ва уларнинг таркибий қисмлари.

2Иқтисодий ва молявий асослари ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш ташкилотларининг ваколатлари.

- Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш (МЎЎБ) идоралари бозор иқтисодиёти талаблари асосида ташкил топади. Минтақадаги иқтисодий жиҳатдан мустақил корхоналар фаолиятларини вазирликлар билан бир қаторда маҳаллий ҳокимият идоралари тартибга соладилар ва мувофиқлаштирадилар. Айниқса хусусий корхоналар, акциядорлик жамиятлари, чет элликлар билан ҳамкорликда қурилган корхоналар фаолиятини самарали мувофиқлаштириш объектив заруратдир. Чунки, мустақил корхоналарнинг тартибсиз фаолиятлари ишлаб чиқариш анархиясига олиб келиши мумкин.
- Корхоналар самарали рақобат асосида фаолият кўрсатиши минтақавий ташкилотлар ваколатларининг кенгайиши ва бошқарув стратегиясининг такомиллашуви билан боғлиқ. Шу каби масалаларнинг ҳал этилиши корхоналарнинг иқтисодий имкониятлари кенгайтирилиши билан туман, шаҳар ва вилоят ҳокимиятларининг ваколатлари кенгайишини тақозо этади. Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш тизимига юқорида кўрсатилган масалаларни ҳал этиш мақсадида ўтилган. Маҳаллий ҳокимият идораларининг ҳуқуқлари, бурчлари, вазифалари Ўзбекистон Республикасида “Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш ва халқ депутатлари маҳаллий кенгашлари тўғрисида” ги қонунда кўрсатиб берилган. Ушбу қонун Олий Кенгашда 1990 йилнинг ноябрь ойида қабул қилинган.

Маҳаллий ўзини-зи бошқариш (МЎЎБ) идоралари минтақа аҳолисининг бозор иқтисодиёти шароитида ижтимоий-иқтисодий фаолиятини оширади ва жамиятнинг барқарор ривожини таъминлаш учун шарт-шароитлар яратади. МЎЎБ идоралари таркибига қуйидагилар киради:

1. Маҳаллий ҳокимият идоралари. Улар минтақадаги барча ижтимоий-иқтисодий масалаларни тартибга солиш ва мувофиқлаштиришга ҳақлидир. Жумладан, МЎЎБ идораларини ташкил этиш, экологик вазиятни муҳофаза қилиш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва ҳоказо.

2. Бевосита демократиянинг турли шакллари кўринишидаги МЎЎБ идоралари. Уларга мисол тариқасида маҳаллий референдумларни, фуқароларнинг йиғинларини кўрсатиш мумкин. Ушбу гуруҳдаги МЎЎБ идоралари маҳаллий аҳамиятга эга бўлган қатор масалаларни демократик нормалар асосида эркин ҳал этади ва маҳаллий ҳокимиятга тегишли масалаларни ҳал этиш учун кўмаклашади.

3. Ҳалқ депутатлари маҳаллий кенгашларининг минтақавий ижтимоий ўзини-ўзи бошқариш идоралари. Буларга мавзеларнинг кенгашлари ва кўмиталари, маҳалла ва уй кўмиталари киради.

- Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш идораларининг мулк шакллари асосан коммунал мулкдан ташкил топган. **Коммунал мулк** деб, давлатдан қайтариб бермаслик шарти билан маҳаллий кенгашларга берилган мулкка ва маҳаллий кенгашларнинг ўз маблағлари ҳисобига ташкил қилинган мулкка айтилади.
- Агар минтақа аҳолисининг коммунал, маиший-маданий эҳтиёжларини қондириш учун алоҳида аҳамиятга эга бўлган корхона бўлса, маҳаллий ҳокимият бошқа мулкка таалукли корхоналар, бирлашмалар, муассасалар мулкининг коммунал мулкка ўтказиш кераклиги тўғрисида ёки маҳаллий ҳокимият сотиб олиши тўғрисида таклиф этиш ҳуқуқига эга. Бундан кўриниб турибдики, МУЎБ идораларининг ташкил этилиши мулкчиликка ҳам тегишли ўзгаришлар киритади. МУЎБ идораларининг даромад олиш манбаи табиий ресурслар, коммунал мулк корхоналари ҳисобланади. Шунинг учун коммунал мулк маҳаллий ҳокимиятнинг моддий асосини ташкил қилади. Минтақа аҳолиси номидан коммунал мулкларни топшириш ва бошқариш маҳаллий ҳокимият идоралари зиммасига юклатилган. Коммунал мулк минтақа хўжалигининг турли кўринишдаги ранг-баранг мулкларидан биридир

- Минтақа хўжалигида хусеий корхоналар, кооперативлар, давлат корхоналари, коммунал-мулкчиликка ва бошқа турдаги мулкчиликка асосланган корхоналар мавжуд. Уларнинг йиғиндиси минтақа хўжалигини ташкил қилади. Маҳаллий ўзини-ўзи бошқаришнинг иқтисодий асосини маъмурий-минтақавий тузилмаларининг давлат мулки (коммунал мулк) ҳамда вилоят, туман ва шаҳардаги иқтисодий ва ижтимоий ривожланишга хизмат қилувчи бошқа мулк ташкил этади (коммунал мулк ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш характеридаги маҳаллий хокимиятга тегишли мулк ҳисобланади). Шунингдек, бюджет маблағлари, бюджетдан ташқари фондларининг маблағлари, муҳандислик тизими объектлари ва бошқа объектлар, корхоналар ва бирлашмалар, халқ таълими, соғлиқни сақлаш, ижтимоий таъминот, фан ва маданият муассасалари, вилоят, туман шаҳар маблағи ҳисобидан ташкил этилган ёки сотиб олинган, улушбай асосларда бошқа маблағлардан берилган қимматбаҳо қоғозлар ва молиявий активлар вилоят, туман, шаҳар мулки бўлиши мумкин. Вилоят, туман. Шаҳарнинг молиявий ресурсларини бюджет маблағлари, бюджетдан ташқари фондлар, аниқ мақсадга қаратилган фондлар, кредит ресурслари, шунингдек, республика (вилоят, Тошкент шаҳри) бюджетидан ажратилган субвенциялар ва дотация ташкил этади.
- Вилоят, туман, шаҳарнинг молиявий ресурслари ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш юзасидан биргаликдаги дастурларни, пул билан таъминлаш учун бошқа вилоятлар, туманлар, шаҳарлар, шунингдек, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва фуқороларнинг молия ресурслари билан шартнома асосида бирлаштирилиши мумкин.

Ижроия органларини пул билан таъминлаш бюджетда назарда тутилган миқдорларда амалга оширилади.

- **Вилоят, туман, шаҳар бюджети даромадларига:**

-Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ олинадиган солиқлар ва йиғимлар;

-вилоят, туман, шаҳарга қарашли мол-мулкни ижарага бериш ёки сотишдан келадиган тушумлар;

-қонунларда назарда тутилган ҳолда вилоят, туман, шаҳар мулки ҳисобланган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг текшириш вақтида аниқланган, яшириб қолинган ёки камайтириб кўрсатилган даромадларининг муайян қисми киритилади.

- Маҳаллий ҳокимият идоралари ҳудуд аҳолисининг манфаатларидан келиб чиққан ҳолда маҳсулот ишлаб чиқарадиган корхоналарни рағбатлантиради, аҳолининг иш билан бандлик даражаси ўсишига, ялпи ижтимоий маҳсулотни оширишга, истеъмол буюмларининг ҳажми кўпайишига ёрдам беради. Маҳаллий ҳокимият янги корхоналарни ташкил этиб, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма тармоқларини такомиллаштиришга ва мувофиқлаштиришга масъулдир. Ер ости ва усти бойликларидан миллий манфаатларни кўзлаган ҳолда фойдаланишни ташкил этади. Ишлаб чиқаришдаги хатдан барқарор ривожланишини таъминлайди.

- Маҳаллий ҳокимият идоралари ҳудудда маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш идоралари фаолиятларини бирлаштириб, ассоциацияларга айланишлари учун зарур бўлган шарт-шароитлар яратади. Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш идораларининг фаолиятлари уларга берилган ваколатлар, ҳуқуқлар ва вазифаларда кўринади. Маҳаллий ҳокимият идораларининг ҳозирги даврдаги ваколатларидан бири қурилиш, уй-жой фондидан, ер-сув ва бошқа табиий ресурслардан фойланишни назорат қилишга қаратилган. Ушбу ваколат иқтисодий жиҳатдан мустақил корхоналарни ҳудудий идоралар томонидан самарали тартибга солиш ва мувофиқлаштириш имконини беради. МУЎБ идораларига банкларда ҳисоб рақамларини очиш ҳамда ишлаб чиқариш соҳасида ҳам фаолият кўрсатиш ҳуқуқлари берилган. Улар белгиланган тартибда кичик корхоналар очиш, кооперативлар, клублар, ҳаваскорлик уюшмалари, дам олиш уйлари ва шу каби муассасалар очишлари, минтақа аҳолисининг турмуш даражасини кўтариш мақсадида молиявий фондлар ташкил этишлари мумкин. Фондлар корхоналар, фуқоролар ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш идораларининг маблағларини жамлаган ҳолда ташкил этилади.

● ЭЪТИБОРИНГИЗ
УЧУН РАХМАТ!